

<https://doi.org/10.36818/2071-4653-2024-4-2>

УДК 332:334.722

JEL R11, R12, R58

О. Ю. Іванова

доктор економічних наук, професор, завідувачка сектору
проблем регіонального розвитку Науково-дослідного центру
індустріальних проблем розвитку НАН України, м. Харків
e-mail: laptevaou@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3656-2473>

Ю. Б. Іванов

доктор економічних наук, професор, головний науковий
співробітник сектору макроекономічного аналізу та
прогнозування Науково-дослідного центру індустріальних
проблем розвитку НАН України, м. Харків
e-mail: yuriy.ivanov.ua@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5309-400X>

В. І. Лаптев

доктор економічних наук, доцент, професор кафедри соціальної
економіки Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця, м. Харків
e-mail: vlaptey777@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4163-0933>

МЕХАНІЗМИ СТИМУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ АКТИВНОСТІ В ПЕРІОДИ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ: ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Досліджено сучасний стан підприємницької активності в Україні, особливості регіональної бізнес-активності та структурні зміни, що відбулися внаслідок війни, кризових явищ та економічних трансформацій. Ідентифіковано ключові проблеми, які перешкоджають розвитку підприємництва, зокрема високі ризики ведення бізнесу, скорочення інвестицій, зміни в логістиці та релокація підприємств до безпечніших регіонів. Запропоновано комплексний підхід до стимулювання підприємницької активності, що містить фінансові, адміністративно-регуляторні, інфраструктурні та соціально-психологічні механізми. До основних інструментів належать податкові пільги, грантові програми, доступне кредитування, дерегуляція підприємницької діяльності, розширення можливостей публічно-приватного партнерства, а також створення індустріальних парків і спеціальних економічних зон. Запропоновані механізми враховують територіальні особливості та рівень економічної спроможності регіонів, що дає змогу адаптувати їх до конкретних умов розвитку місцевого бізнесу. Акцентовано на необхідності дерегуляції бізнесу, спрощення дозвільних процедур і практики публічно-приватного партнерства для підтримки місцевого підприємництва. Ефективна реалізація запропонованих механізмів сприятиме стабілізації регіональної економіки, зниженню рівня безробіття, залученню інвестицій та створенню умов для відновлення економічної активності територіальних громад.

Ключові слова: підприємницька активність, механізми стимулювання, підприємницька діяльність, територіальний розвиток, соціально-економічний розвиток, економічна нестабільність, державна підтримка.

Ivanova O. Yu., Ivanov Yu. B., Laptev V. I. MECHANISMS FOR STIMULATING ENTREPRENEURIAL ACTIVITY IN PERIODS OF ECONOMIC INSTABILITY: THE TERRITORIAL ASPECT

The article is devoted to the development of mechanisms for stimulating entrepreneurial activity in conditions of economic instability, considering the territorial aspect. The study examines the current state of entrepreneurial activity in Ukraine, the specifics of regional business activity, and the structural changes caused by war, crises, and economic transformations. The key problems hindering entrepreneurship development are identified, including high business risks, reduced investment, changes in logistics, and the relocation of enterprises to safer regions. Additionally, the research highlights insufficient institutional support for certain functions at the micro and macro levels, particularly in terms of business registration procedures, deregulation, investment attraction, fiscal regulation, and monetary policy. The article proposes a comprehensive approach to stimulating entrepreneurial activity, encompassing fiscal, administrative-regulatory, infrastructural, and socio-psychological mechanisms. The main instruments include tax incentives, grant programs, affordable lending, business deregulation, expansion of public-private partnership opportunities, the creation of industrial parks and special economic zones, reducing the tax burden on small and medium-sized enterprises, encouraging job creation for internally displaced persons (IDPs) to ensure effective employment, establishing favorable conditions for investment attraction, and accelerating infrastructure projects, including through public-private partnerships. The proposed mechanisms for stimulating entrepreneurial activity in the

regions take into account the territorial characteristics and the economic capacity of different regions, allowing them to be adapted to specific local business development conditions. Emphasis is placed on the need for business deregulation, simplification of permitting procedures, and fostering public-private partnerships to support local entrepreneurship. Regarding spatial development, diversification in the study is considered an alternative to regional specialization, aimed at reducing risks for the sustainable development of territories. Diversification is proposed as a means of ensuring the self-sufficiency of territorial communities, including through the stimulation of entrepreneurial activity. It is conceptualized as a complex process that simultaneously involves the diversification of production and economic activities of business entities, diversification of local capital, and diversification of resources, particularly human resources. Spatial diversification imposes specific requirements on the autonomy of local tax policy, necessitating the decentralization of fiscal policy, which is an objective requirement in the context of European integration. The effective implementation of the proposed mechanisms will contribute to stabilizing regional economies, reducing unemployment, attracting investment, and creating conditions for the restoration of economic activity in territorial communities.

Keywords: *entrepreneurial activity, stimulation mechanisms, entrepreneurial development, territorial development, socio-economic development, economic instability, state support.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах економічної нестабільності, спричиненої глобальними кризовими явищами, військовими конфліктами, пандемічними викликами та іншими макроекономічними факторами, питання стимулювання підприємницької активності набуває особливої важливості. Підприємництво є як джерелом економічного зростання, так і ключовим інструментом підвищення рівня зайнятості, наповнення державного бюджету та розвитку регіональних економік та економік територіальних громад. Однак в умовах нестабільності в Україні підприємництво стикається із численними перешкодами, серед яких дефіцит інвестиційних ресурсів, руйнування логістичних ланцюгів, високі податкові ризики та зміни в споживчій поведінці.

Територіальний аспект стимулювання підприємницької активності в умовах економічної нестабільності є особливо актуальним, оскільки регіональні диспропорції розвитку та неоднорідність бізнес-середовища вимагають диференційованих підходів до підтримки та стимулювання підприємницької активності. Регіони, що знаходяться в безпосередній близькості до зон військових конфліктів, прикордонних територій або територій з високими ризиками втрати економічної самостійності, потребують специфічних механізмів підтримки, адаптованих до їхніх умов.

Сучасні виклики вимагають перегляду наявних підходів до державної та місцевої політики щодо підтримки підприємницької активності в регіонах. Важливими стають такі аспекти: розроблення механізмів фінансового стимулювання (податкові пільги, грантові програми, компенсаційні виплати для бізнесу в постраждалих регіонах); адаптація інституційного середовища (спрощення регуляторних процедур, розвиток цифрових платформ для бізнесу, усунення бюрократичних перешкод – дерегулювання підприємницької діяльності); формування територіальних стратегій розвитку, які враховують потреби малого та середнього бізнесу та забезпечують стійкість регіональних економік, що є важливим у період повоєнного відновлення країни та її територій.

Тому дослідження механізмів стимулювання підприємницької активності в період економічної

нестабільності крізь призму територіального підходу є актуальним як у теоретичному, так і в практичному аспектах. Вивчення регіональних особливостей впливу кризових явищ на підприємництво дасть змогу сформулювати ефективні стратегії стимулювання підприємницької активності та сприятиме збереженню економічної динаміки навіть у несприятливих умовах.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження стану підприємницької активності та визначення напрямів її стимулювання стали предметом наукових досліджень, що особливої актуальності набули в період нестабільності та кризи, яку принесли спочатку пандемія, а потім і військова агресія. Наприклад, територіальні аспекти стимулювання підприємницької активності стали предметом досліджень І. Сторонянської та О. Нестор [1], С. Шульц та О. Луцків [2]. Напрями розвитку реального сектору в умовах війни та повоєнного відновлення економіки України досліджували Я. Жаліло, О. Собкевич, А. Шевченко, В. Русан, Є. Белашов і Л. Жураковська [3]. Проблеми розроблення механізмів стимулювання підприємницької діяльності розглянуті в працях Н. Шлафман, О. Лайка та О. Бондаренко [4], Ю. Іванова, О. Іванової, О. Полякової та В. Шликової [5]. Однак умови, в яких зараз перебуває підприємництво нашої країни, повністю змінили структуру економічного ландшафту, а питання стимулювання підприємницької активності в регіонах в умовах нестабільності потребують подальшого розвитку та пошуку дієвих механізмів відновлення економіки територій, ураховуючи особливості та спроможність територій до саморозвитку.

Метою статті є ідентифікація проблем і систематизація механізмів стимулювання підприємницької активності в регіонах з огляду на чинники нестабільності на основі аналізу наслідків воєнної агресії.

Основні результати дослідження. Економічна система, особливо в умовах нестабільності, воєнних викликів і необхідності повоєнного відновлення країни та її територій, потребує створення сприятливих умов для активізації підприємницької діяльності та трансформації секторальної структури

для підвищення частки малого та середнього бізнесу в загальних макроекономічних показниках. Особливу увагу слід приділяти пріоритетним видам економічної діяльності, що потребують удосконалення підприємницького середовища та можливості поступового відновлення економіки країни та її територій.

З 2022 р. території України потерпають від наслідків військової агресії росії. За даними дослідження Київської школи економіки спільно з Міністерством розвитку громад та територій України і Міністерством економіки України та у співпраці з іншими профільними міністерствами та Національним банком України за підтримки USAID та UK International Development, на липень 2024 р. непрямі фінансові втрати економіки України внаслідок повномасштабного вторгнення росії перевищили 1,1 трлн дол. США [6], а прямі збитки, завдані українській інфраструктурі через війну, досягли майже до 170 млрд дол. США. У регіональному розрізі найбільших руйнувань зазнали Донецька, Харківська, Луганська, Київська, Чернігівська та Херсонська області. За період війни було пошкоджено та зруйновано понад 26 тис. км автомобільних доріг, що оцінюється у 28,3 млрд дол. США, залізничний транспорт втратив приблизно 4,3 млрд дол. США, утрати інфраструктури портів досягли 0,85 млрд дол. США, авіаційної галузі – 2 млрд дол. США [6].

Значні втрати спостерігаються і у важливому для просторового розвитку територіальних громад агропромисловому секторі. Збитки становлять приблизно 10 млрд дол. США. Регіони України втратили більш ніж 130 тис. одиниць сільськогосподарської техніки та 4 млн т зерна [6].

Наслідками розв'язаної російською федерацією у 2022 р. агресивної війни проти України є масштабні руйнування господарської та громадської інфраструктури, масштабна внутрішня і зовнішня міграція, зокрема й працездатного населення, релокація суб'єктів господарювання в регіони з меншими воєнними ризиками. Результатом цих процесів став дисбаланс робочих місць, що обумовлює радикальні та значною мірою спонтанні зміни структури економіки за регіонами.

Важливими для економіки територій України є втрати промисловості та підприємництва в регіонах. Промисловий сектор, будівництво та сфера послуг зазнали втрат на суму 14,4 млрд дол. США. На II квартал 2024 р. майже 500 великих і середніх підприємств, як приватних, так і державних, були зруйновані або зазнали значних пошкоджень [7]. Прямі втрати активів підприємств, промисловості на початок 2024 р. досягли 14,4 млрд дол. США.

За даними Міністерства розвитку громад та територій України та Державної служби статистики України, прямих збитків зазнали підприємства промислового сектору, будівництва та послуг, а саме:

- великі та середні приватні підприємства – 5270 од.; 7,7 млрд дол. США;

- малі приватні підприємства та ФОПи – 538 932 од.; 4,8 млрд дол. США;

- державні підприємства – 1665 од.; 1,9 млрд дол. США [6; 7; 8].

За дослідженнями YouControl.Market, у 2023 р. динаміка закриття підприємств погіршилася. Наприклад, у 2022 р. припинили діяльність 3,6 тис. компаній, у 2023 р. – 4,1 тис. Найбільшу кількість закритих підприємств у I кварталі 2024 р. зафіксовано в сільському господарстві (1261 од.), оптовій торгівлі, у сферах операцій з нерухомістю, охорони здоров'я та фінансових послуг, водопостачання, деревообробки, будівельній індустрії, оптовій та роздрібній торгівлі, громадському харчуванні та водопостачанні [9]. Причинами цього стали активні бойові дії, які руйнують об'єкти критичної інфраструктури, великий, малий і середній бізнес, що змушує підприємства релокуватися або в більш безпечні регіони, підсилюючи їхнє соціально-економічне становище, або за кордон, а це негативно впливає на економіку регіонів і країни загалом.

За даними Державної служби статистики України, у 2023 р. найбільші втрати бізнесу та ліквідація підприємств (53,6% загальної кількості закритих підприємств в Україні) спостерігалися в областях з високою концентрацією зареєстрованих підприємств: у м. Києві, в Одеській, Львівській, Дніпропетровській, Київській, Харківській і Запорізькій областях. У регіонах, де було зафіксовано найвищі показники створення нових підприємств, частка закритих бізнесів виявилася нижчою. Для цих областей (Запорізька, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська, Миколаївська та Кіровоградська) більш характерним був процес відкриття підприємств. Водночас у Тернопільській, Сумській та Житомирській областях спостерігався порівняно низький рівень як створення, так і ліквідації бізнесів, що свідчить про відносну стабільність підприємницької діяльності в цих регіонах [7].

За показниками щільності підприємств лідирують Львівський (кількість підприємств зменшилася на 1%) та Дніпропетровський регіон (кількість підприємств зменшилася на 4%), хоча показники релокації бізнесу із цього регіону значні. Найбільші показники зменшення щільності бізнесу спостерігаються в Донецькій, Запорізькій, Херсонській і Луганській областях, що пов'язано з активними бойовими діями в цих регіонах [2; 7].

Не можна не згадати про позитивні аспекти адаптації українського бізнесу до нестабільності, про що свідчить зростання кількості новостворених підприємств. За даними ЄДР, протягом 2023 р. 300 тис. новостворених ФОПів і 37 тис. нових компаній було зафіксовано в Україні у сфері роздрібної та оптової торгівлі, ІТ та надання індивідуальних послуг. Активність у створенні нового бізнесу спостерігається у м. Київ (14,18% новостворених підприємств), Дніпропетровській (8,97%) та Львівській (7,73%) областях, які стали

місцем реєстрації нових компаній в оптовій торгівлі, діяльності громадських організацій та наданні соціальної допомоги [2]. Незважаючи на ризики інвестиційної діяльності, за роки війни в Україну з новими підприємствами (приблизно 3 тис. од.) зайшли Туреччина, Узбекистан і Польща, США, Казахстан, Німеччина, Азербайджан, Велика Британія, Китай та ін. [8].

З огляду на завдані збитки, особливо суб'єктам малого підприємництва, спостерігаємо низку проблем у стимулюванні підприємницької активності, пов'язаних із недостатнім інституційним забезпеченням окремих функцій на мікро – та макrorівні, зокрема щодо процедур реєстрації, дерегулювання, залучення інвестицій, фіскального регулювання та монетарної політики. Недосконалість цих механізмів створює додаткові бар'єри для ефективного державного управління у сфері активізації підприємництва в регіонах, що своєю чергою гальмує реалізацію державної економічної політики. Виклики воєнного часу та специфіка повоєнного відновлення економіки висувають нові вимоги до підприємницької діяльності та державного управління цією сферою. Додатковим чинником актуалізації дослідження є інтеграційні процеси України з Європейським Союзом, що вимагають адаптації національних регуляторних механізмів відповідно до європейських норм і стандартів.

Тому під час повоєнної відбудови економіки України має бути не просто забезпечене відновлення втрачених та ушкоджених матеріальних активів на сучасній основі, але й відновлення на новій якісній основі, урахуваючи стратегічні зміни регіональної структури економіки на основі диверсифікації просторового розвитку.

Слід зазначити, що проблема нераціональної структури регіональної економіки має глибокі історичні корені, вона була задовго до активної фази воєнних дій, що призводило до суттєвої нерівномірності соціально-економічного розвитку окремих територіальних утворень і негативно впливало на ефективність використання місцевих ресурсів і дієвість державної регіональної політики. Численні проблеми були закладені проведеною адміністративно-територіальною реформою, під час реалізації якої формування об'єднаних територіальних громад здійснювалося переважно за географічними та управлінськими критеріями, без належного врахування таких економічних факторів, як наявність власних ресурсів для забезпечення можливості їхнього саморозвитку [10].

Проте саме під час повоєнного відновлення мають бути знайдені шляхи розв'язання цих проблем, а диверсифікація слугуватиме інструментом гармонійного просторового розвитку та активізації підприємницької активності.

Стосовно просторового розвитку диверсифікація може бути інтерпретована як процес, альтернативний спеціалізації регіонів, спрямований на зменшення ризиків стабільного розвитку територій.

Специфіка диверсифікації просторового розвитку, на нашу думку, проявляється в такому:

По-перше, диверсифікацію в цьому разі не можна розглядати виключно як інструмент зменшення ризиків соціально-економічного розвитку, одночасно вона є засобом забезпечення самодостатності територіальних громад, зокрема й завдяки стимулюванню підприємницької активності.

По-друге, диверсифікація просторового розвитку територій є складним процесом, який одночасно передбачає диверсифікацію виробничо-господарської діяльності суб'єктів підприємництва, диверсифікацію місцевого капіталу та диверсифікацію ресурсів, передусім людських. Останній вид диверсифікації потребує створення на регіональному рівні систем перепідготовки кадрів.

По-третє, управління процесом диверсифікації просторового розвитку територій потребує нових підходів до публічного управління та підготовки управлінських кадрів. Останнє завдання не може бути ефективно вирішено на місцевому рівні та вимагає прийняття загальнодержавних рішень [10].

По-четверте, обов'язковою умовою ефективної диверсифікації є подальша децентралізація влади та розширення прав органів місцевого самоврядування як у виборі пріоритетних напрямів розвитку, так і в прийнятті та реалізації відповідних заходів щодо підтримки та стимулювання диверсифікації [5].

По-п'яте, реалізація диверсифікованого просторового розвитку має базуватися на узгодженій і несутеречливій нормативно-правовій базі. Тому необхідним видається імплементація диверсифікації просторового розвитку в Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки [11] та в Плані для реалізації Ukraine Facility 2024-2027 [12].

По-шосте, диверсифікація просторового розвитку висуває особливі вимоги до автономності податкової політики на місцевому рівні, тобто децентралізації податкової політики, що є об'єктивною вимогою в контексті євроінтеграції. Проте цей підхід не відповідає ідеології Національної стратегії доходів на період до 2030 року [13], в якій розширення повноважень органів місцевого самоврядування у сфері оподаткування обмежується виключно адмініструванням місцевих податків. Для вирішення цієї проблеми необхідним видається надання органам місцевого самоврядування обмеженого права встановлення місцевих пріоритетів додатково до загальнодержавних; поновлення можливості надання ними податкових преференцій для визначених пріоритетними видів економічної діяльності за загальнодержавними податками, що розподіляються між державним і місцевими бюджетами.

Урахування цих специфічних особливостей диверсифікації просторового розвитку як у програмних урядових документах, так і в чинному законодавстві сприятиме активізації підприємницької активності в регіонах, розвитку процесів децентралізації та прискорить відновлення економіки України на регіональному рівні.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

З огляду на наявні виклики стимулювання підприємницької активності може бути забезпечене завдяки:

- зменшенню податкового навантаження на суб'єктів малого та середнього бізнесу [14];
- стимулюванню створення нових робочих місць для забезпечення ефективної зайнятості ВПО [5];
- створенню сприятливих умов для залучення

інвестицій;

– стимулюванню прискореної реалізації інфраструктурних проєктів, зокрема й на умовах публічно-приватного партнерства.

На рис. 1 представлено ключові механізми стимулювання підприємницької активності в регіонах в умовах економічної нестабільності.

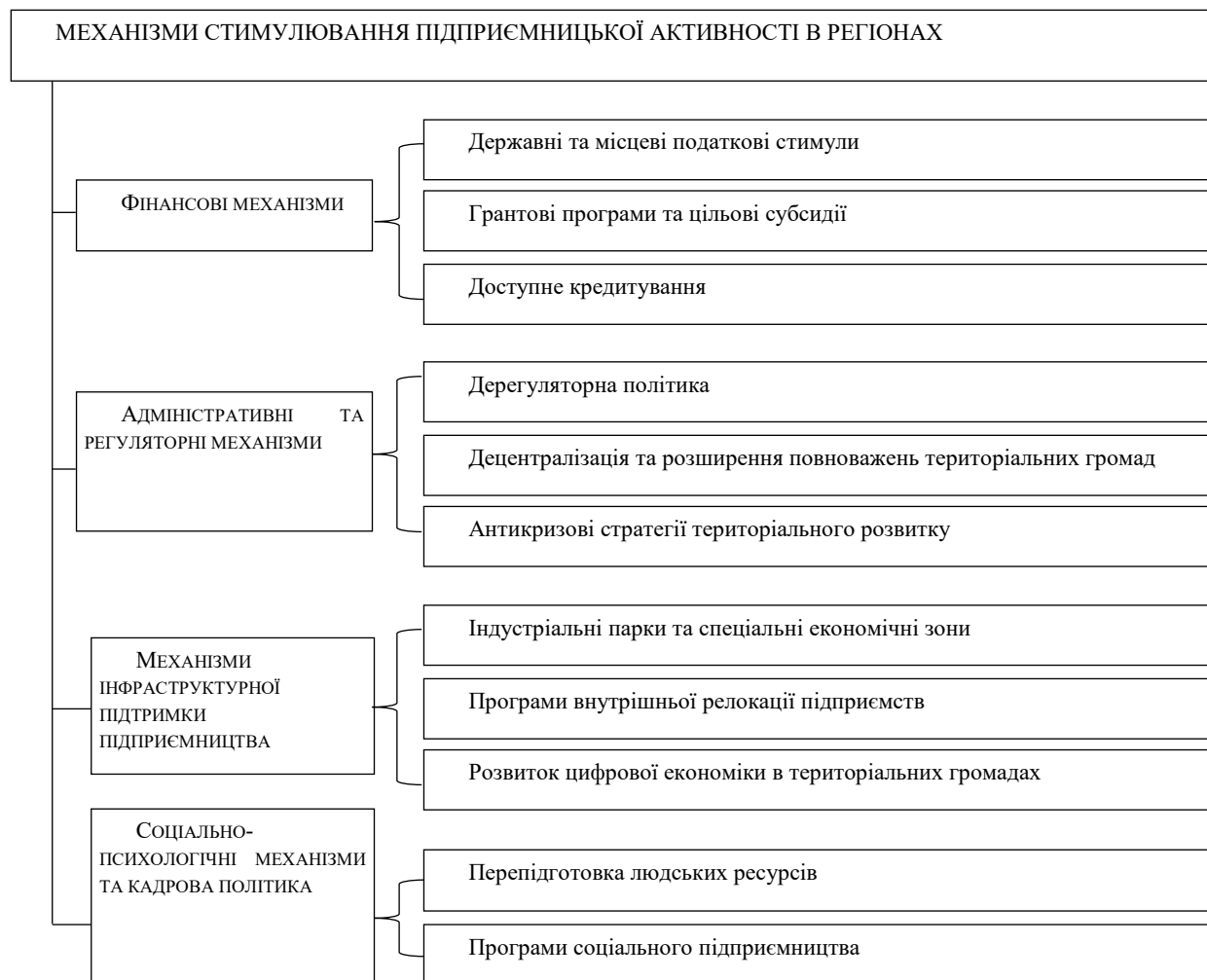

Рис. 1. Механізми стимулювання підприємницької активності в регіонах

Джерело: складено на основі: [1-5; 11; 14].

Розглянемо більш детально основні механізми стимулювання підприємницької активності в регіонах.

1. До фінансових механізмів належать:

– державні та місцеві податкові стимули: введення податкових канікул для підприємств, що відкриваються або продовжують діяльність у постраждалих регіонах; зменшення ставок місцевих податків (податок на нерухомість, плата за землю, єдиний податок) та орендної плати за комунальну власність; пільги щодо прямого оподаткування для суб'єктів господарювання, які працюють у сфері критичної інфраструктури та соціально значущих послуг;

– грантові програми та цільові субсидії: запровадження регіональних грантових програм для малого та середнього бізнесу, орієнтованих на створення нових робочих місць; виділення державних

субсидій на відновлення бізнесу в деокупованих і постраждалих громадах; підтримка підприємств, що займаються соціальним підприємництвом (працевлаштування ВПО, ветеранів тощо);

– кредитування та інші фінансові інструменти: розширення програм пільгового кредитування для регіонального бізнесу; запровадження гарантійних механізмів для залучення приватного інвестування в місцевий бізнес; використання краудфандингових платформ і механізмів громадського фінансування стартапів. І. Сторонянська та О. Нестор зазначають, що «важливим механізмом активізації підприємницької діяльності є страхування інвестицій від ризиків, що можуть бути спричинені збройною агресією, бойовими діями та / або тероризмом. Такі механізми вже почали діяти з боку світових фінансових інституцій, які спрямовані на страхування приватних інвестицій». Автори наводять приклад

Багатосторонньої агенції з гарантування інвестицій (MIGA), яка вже почала надавати гарантії страхування воєнних ризиків в Україні з Трастового фонду підтримки реконструкції та економіки України (SURE) [1].

2. Адміністративні та регуляторні механізми мають базуватися на дерегуляторній політиці в комбінації з регуляторними заходами в стратегічних видах економічної діяльності, а саме:

- спрощення регуляторних процедур: скорочення бюрократичних бар'єрів для реєстрації бізнесу в територіальних громадах; діджиталізація державних послуг: спрощена система отримання дозвільних документів через «Дія. Бізнес» та ін.; спрощення процедур оренди комунального майна для підприємців;

- децентралізація та розширення повноважень територіальних громад: надання місцевим громадам фінансової автономії у стимулюванні підприємницької активності; створення місцевих фондів підтримки підприємництва; запровадження механізмів публічно-приватного партнерства для залучення інвестицій у територіальні громади;

- антикризові стратегії територіального розвитку: розроблення регіональних економічних стратегій, що враховують місцеві особливості та потенціал громад; інституційна підтримка підприємництва через створення бізнес-інкубаторів і кластерних ініціатив; підтримка підприємств, що працюють у сфері економічної диверсифікації (агротехнології, зелена енергетика, IT).

3. Механізми інфраструктурної підтримки підприємництва мають передбачати:

- створення індустріальних парків і спеціальних економічних зон: створення індустріальних парків у безпечних регіонах з податковими пільгами для резидентів; відновлення зруйнованих логістичних вузлів (мостів, доріг, залізниць) для покращення доступу до ринків; запуск експортоорієнтованих зон для підприємств, які працюють на міжнародні ринки;

- дерегуляція та підтримка внутрішньої релокації підприємств; розроблення програм регіонального релокаційного бізнес-центру для переміщених підприємств; запровадження інвестиційних ваучерів для бізнесу, що відкривається в безпечних регіонах;

- розвиток цифрової економіки в територіальних громадах: підтримка малого бізнесу через онлайн-платформи та маркетплейси; запуск регіональних акселераторів стартапів і цифрових хабів; запровадження механізмів цифрового адміністрування бізнесу в громадах; соціально-психологічні механізми та кадрова політика;

- перепідготовка кадрів на пріоритетні напрями відновлення територій: створення регіональних центрів підтримки підприємництва з навчальними програмами для місцевого бізнесу; підтримка підприємництва серед ВПО, ветеранів і жінок-підприємців; програми стажування та дуальної освіти для молоді в громадах; формування підприємницької культури в територіальних громадах; посилення

освітньої складової щодо підприємництва; програми соціального підприємництва тощо.

Отже, реалізація наведених механізмів дасть змогу:

- підвищити рівень підприємницької активності в регіонах шляхом фінансового стимулювання, дерегуляції та розвитку інфраструктури;

- забезпечити територіальний баланс у розвитку бізнесу, підтримуючи деокуповані та постраждалі громади;

- формувати конкурентоспроможні регіональні економіки, адаптовані до умов воєнної та економічної нестабільності;

- залучити інвестиції та міжнародні програми для підтримки малого та середнього бізнесу в територіальних громадах.

Висновки. Під час дослідження було визначено, що стимулювання підприємницької активності в умовах економічної нестабільності є критично важливим для забезпечення відновлення регіональних економік і створення умов для стійкого розвитку територіальних громад. Аналіз сучасного стану підприємницької діяльності в Україні вказує на значні втрати бізнесу, особливо в регіонах, що зазнали військових руйнувань або відчують гостру нестачу інвестиційних ресурсів. Водночас у низці областей спостерігається активний процес створення нових підприємств, що свідчить про наявність адаптивного потенціалу підприємницького середовища.

Систематизовані механізми стимулювання підприємницької активності мають комплексний характер і передбачають фінансові, адміністративно-регуляторні, інфраструктурні та соціально-психологічні заходи. До основних інструментів належать податкові пільги, грантові програми, доступне кредитування, дерегуляція підприємницької діяльності, розширення можливостей публічно-приватного партнерства, а також створення індустріальних парків і спеціальних економічних зон. Запропоновані механізми враховують територіальні особливості та рівень економічної спроможності регіонів, що дає змогу адаптувати їх до конкретних умов розвитку місцевого бізнесу.

Особливої уваги потребує питання диверсифікації просторового розвитку, що має стати одним із ключових принципів відновлення регіональної економіки. Запровадження диференційованих стратегій стимулювання підприємницької активності дасть змогу не лише збалансувати економічний розвиток регіонів, але й створити передумови для їхнього довгострокового зростання.

Саме комплексний підхід до розроблення та реалізації економічних механізмів стимулювання підприємницької активності в регіонах сприятиме стабілізації економічної ситуації, зниженню рівня безробіття, залученню інвестицій та створенню конкурентоспроможної підприємницької екосистеми в регіонах України.

Список використаних джерел

1. Сторонянська І. З., Нестор О. Ю. Напрями стимулювання підприємницької активності в умовах сучасних викликів: територіальний контекст. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*: зб. наук. пр. 2023. Вип. 3(161). С. 10-15. DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2023-3-2>
2. Шульц С. Л., Луцків О. М. Підприємницька активність і просторово-структурна трансформація економіки України. *Регіональна економіка*. 2024. № 3. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-3-2>
3. Собкевич О. В., Шевченко А. В., Русан В. М., Белашов Є. В., Жураковська Л. А., Жаліло Я. А. *Пріоритети розвитку реального сектора в умовах війни та повоєнного відновлення економіки України*: аналіт. доп. / ред. Я. А. Жаліло. Київ: НІСД, 2024. 104 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.03>
4. Шлафман Н., Лайко О., Бондаренко О. Програмні заходи розвитку підприємництва на базовому рівні в умовах відновлення національної економіки. *Грааль науки*. 2023. № 23. С. 34-41. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.23.12.2022.02>
5. Ivanov Yu., Ivanova O., Poliakova O., Shlykova V. Methodology of determining priority directions for stimulating the development of territorial communities on the basis of fiscal decentralization. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2022. Vol. 6(47). DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.47.2022.3920>
6. *Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України*. К.: Київська школа економіки, 2024. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/02/KSE_Damages_Report-November-2024-UA.pdf
7. *Державна служба статистики України*: сайт. 2024. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
8. Наумов С. Як український бізнес виживає під час війни. *Економічна правда*: сайт. 06.03.2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/6/697711>
9. Прасад А. Аграрії та юристи найчастіше закривали бізнес за час повномасштабної війни – дослідження від YouControl.Market. *Forbes.ua*: сайт. 29.05.2024. URL: <https://forbes.ua/news/agrarii-ta-yuristi-naychastishe-zakrivali-biznes-za-chas-povnomasshtabnoi-viyni-doslidzhennya-youcontrolmarket-29052024-21434>
10. Іванов Ю. Б., Іванова О. Ю. Диверсифікація просторового розвитку: сутність та ознаки. *Синергія науки і бізнесу в повоєнному відновленні регіонів України*: матеріали II Міжнародної наук. практ. конф. (ХНТУ, 24-26 квітня 2024 р.): у 3-х томах. Одеса: Олді+, 2024. Т. 1. С. 442-444. URL: https://kntu.net.ua/ukr/content/download/116575/654126/file/СИНЕРГІЯ_2024_Том%201_секції%201-5.pdf
11. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. № 695. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п#Text>
12. План для реалізації Ukraine Facility 2024-2027. *Ukraine Facility*: сайт. 2024. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua>
13. Національна стратегія доходів на період до 2030 року. Затв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.12.2023 р. № 1218-р. *Міністерство фінансів України*: сайт. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Національна_стратегія_доходів_2030.pdf
14. Іванов Ю. Б., Лаптев В. І. Податкові засоби інвестиційного забезпечення сталого розвитку України в повоєнний період. *Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку*: матеріали V Міжнародної наук. практ. інтернет-конф. (23 квітня 2024 р., м. Київ). К.: КНУТД, 2024. С. 506-508. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/26759/7/IMP_ER_2024.pdf

References

1. Storonyanska, I. Z., & Nestor, O. Yu. (2023). Napryamy stymulyuvannya pidpryyemnyts'koyi aktyvnosti v umovakh suchasnykh vyklykiv: terytorial'nyy kontekst [Directions of entrepreneurial activity stimulation in the context of modern challenges: territorial context]. In *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrayiny [Socio-Economic Problems of the Modern Period of Ukraine]*: Vol. 161(3) (pp. 10-15). DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2023-3-2> [in Ukrainian].
2. Shults, S. L., & Lutskevych, O. M. (2024). Pidpryyemnyts'ka aktyvnist' i prostorovo-strukturna transformatsiya ekonomiky Ukrayiny [Entrepreneurial activity and spatial-structural transformation of the economy of Ukraine]. *Rehional'na ekonomika – Regional Economy*, 113(3), 27-36. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-3-2> [in Ukrainian].
3. Sobkevych, O. V., Shevchenko, A. V., Rusan, V. M., Byelashov, Ye. V., Zhurakovska, L. A., & Zhalilo, Ya. A. (Ed.) (2024). *Priorytety rozvytku real'noho sektora v umovakh viyny ta povoyennoho vidnovlennya ekonomiky Ukrayiny [Priorities for the development of the real sector in the conditions of war and post-war economic recovery in Ukraine]*: Analytical report. Kyiv: National Institute for Strategic Studies. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.03> [in Ukrainian].
4. Shlafman, N., Layko, O., & Bondarenko, O. (2023). Prohramni zakhody rozvytku pidpryyemnytstva na bazovomu rivni v umovakh vidnovlennya natsional'noyi ekonomiky [Program measures for the development of entrepreneurship at the basic level in the conditions of the recovery of the national economy]. *Hraal' Nauky – Grail of Science*, 23, 34-41. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.23.12.2022.02> [in Ukrainian].
5. Ivanov, Yu., Ivanova, O., Poliakova, O., & Shlykova, V. (2022). Methodology of determining priority directions for stimulating the development of territorial communities on the basis of fiscal decentralization. *Financial and credit activity: problems*

- of theory and practice, 47. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.47.2022.3920>
6. *Zvit pro pryami zbytky infrastruktury vid ruynuvan' vnaslidok viys'kovoyi ahresiyi rosiyi proty Ukrainy [Report on direct damage to infrastructure from destruction as a result of Russia's military aggression against Ukraine]* (2024). Kyiv: Kyiv School of Economics. Retrieved from https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/02/KSE_Damages_Report-November-2024-UA.pdf [in Ukrainian].
  7. *State Statistics Service of Ukraine*: Website (2024). Retrieved from <https://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
  8. Naumov, S. (2023, Mar 06). Yak ukrayins'kyy biznes vyzhvaye pid chas viyny [How Ukrainian business survives during war]. *Epravda*: Website. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/6/697711> [in Ukrainian].
  9. Prasad, A. (2024, May 29). Ahrariyi ta yurysty nychastishe zakryvaly biznes za chas povnomasshtabnoyi viyny – doslidzhennya vid YouControl.Market [Farmers and lawyers most often closed their businesses during a full-scale war – research from YouControl.Market]. *Forbes.ua*: Website. Retrieved from <https://forbes.ua/news/agrarii-ta-yuristi-nychastishe-zakryvali-biznes-za-chas-povnomasshtabnoi-viyni-doslidzhennya-youcontrolmarket-29052024-21434> [in Ukrainian].
  10. Ivanov, Yu. B., & Ivanova, O. Yu. (2024). Dyversyfikatsiya prostorovoho rozvytku: sutnist' ta oznaky [Diversification of spatial development: essence and features]. In *Synerhiya nauky i biznesu v povoyennomu vidnovlenni rehioniv Ukrainy [Synergy of science and business in the post-war restoration of Ukraine's Regions]*: Proceedings of the II International scientific-practical conference (KNTU, 24-26 April 2024): 3 vols. Vol. 1 (pp. 442-444). Odesa: Oldi+. Retrieved from [https://kntu.net.ua/ukr/content/download/116575/654126/](https://kntu.net.ua/ukr/content/download/116575/654126/file/СИНЕРГІЯ_2024_Том%201_секції%201-5.pdf)
  11. Derzhavna stratehiya rehional'noho rozvytku na 2021-2027 roky [State strategy for regional development for 2021-2027] (2020). Approved by Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, dated 2020, Aug 05, 695. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-p#Text> [in Ukrainian].
  12. Plan dlya realizatsiyi Ukraine Facility 2024-2027 [Plan for implementation Ukraine Facility 2024-2027] (2024). *Ukraine Facility*: Website. Retrieved from <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua> [in Ukrainian].
  13. Natsional'na stratehiya dokhodiv na period do 2030 roku [National Revenue Strategy for the period until 2030] (2023). Approved by Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine, dated 2023, Dec 27, 1218-r. *Ministry of Finance of Ukraine*: Website. Retrieved from https://mof.gov.ua/storage/files/Natsionalna_stratetiia_do_khodiv_2030.pdf [in Ukrainian].
  14. Ivanov, Yu. B., & Laptyev, V. I. (2024). Podatkovi zasoby investytsiynoho zabezpechennya staloho rozvytku Ukrainy v povoyennyi period [Tax means of investment support for sustainable development of Ukraine in the post-war period]. In *Imperatyvy ekonomichnoho zrostannya v konteksti realizatsiyi hlobal'nykh tsiley staloho rozvytku [Imperatives of economic growth in the context of the implementation of the global sustainable development goals]*: Proceedings of the V International Scientific and Practical Internet Conference (2024, Apr 23, Kyiv) (pp. 506-508). Kyiv: KNUTD. Retrieved from https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/26759/7/IMP-ER_2024.pdf [in Ukrainian].

Надійшло 15.12.2024 р.